

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В УГОРЩИНІ⁶

Леся Мушкетик

Abstract: The article considers the cultural and educational activities of Ukrainians in Hungary, its importance in the shaping of the community's national identity. The issues of migration of Ukrainians, their resettlement, centres and organizations, periodicals and other publications, issues of language and religion, literary and cultural life, celebration of national holidays, etc. are clarified. The importance of ethos and culture in the education of the young generation of Ukrainians is emphasized.

Keywords: Ukrainian diaspora, Hungary, identity, culture, traditions.

У сучасній Угорщині проживає чимало українців, які в останні десятиліття зорганізувалися в активну спільноту, яка зберігає свою ідентичність, дбає про збереження власної культури, освіти, релігійних уподобань. Історія переселення українців до Угорщини нараховує кілька століть, та основні хвилі міграцій жителів західноукраїнських теренів (лемків) на територію північно-східної Угорщини, а саме сучасних областей Боршод – Абауй – Земплен і Саболч-Сатмар припадають на XVIII–XIX століття. Низка об'єктивних і суб'єктивних факторів (політика мадяризації, розпорошеність, відсутність шкіл рідною мовою, активного громадського життя, незмірно малий відсоток інтелігенції тощо) зумовила швидку асиміляцію українців (рутенів, русинів) з угорцями і частково зі словаками (Paládi 1973: 327–361; Viga 2000: 140–144). Ще на початку XIX ст. в Угорщині існували українські та змішані села, та вже на середину століття більшість українського населення перебувала у стані двомовності. Нині воно частково збереглося на згадуваній території, чи не найбільший етнічний анклав існує у гірських районах комітата (області) Земплен (с. Комлошка, Рудабанячка та ін.), значною мірою асимільований серед місцевих словаків та угорців, жителі якого ідентифікують себе як русини.

⁶ http://doi.org/10.26615/issn.1314-572X.2021_003

1991 року в країні було створено об'єднання українців-русинів. Зі вступом у дію Закону про нацменшини в Угорщині від 1993 року українці та русини дістали право утворювати окремі організації, тож нині існують два окремі об'єднання нацменшин. За даними перепису 2011 року (Tóth, Vékás 2013: 1256–1267) в Угорщині проживає 5 633 українці (0,07 % від усього населення Угорщини, шоста за чисельністю нацменшина), 3 323 русини (0,04 %), що разом складає 8 956 осіб. Українську мову визнало рідною 3 384 особи. Сучасна українська громада утворилася переважно в результаті міграції двох останніх століть із Західної України, а також окремих міст – Києва, Ужгорода, Львова, Донецька та ін. Вони становлять близько 60%, інші 40% – народилися в Угорщині, друга чи третя генерація. Переважна більшість громадян України прибувають до Угорщини з метою працевлаштування (близько 85%), решта з метою об'єднання сім'ї та навчання (по 7%). Основним центром проживання українців є Будапешт.

Про становище української діаспори Угорщини в минулому і зараз, питання її чисельності, міграцій, культурних організацій, повсякдення тощо йдеться у працях Ю. Бізілі, В. Плоскіни, О. Годованської, двомовних та інших виданнях угорських українців, повідомлень на інтернет-порталах, дослідженнях угорських учених про нацменшини країни, статистичних збірниках тощо (Бідзіля 2014: 338–349; Годованська 2012: 1132–1138; Tóth, Vékás 2013: 1256–1267; Simon, Csecseries 1998; Kincses 2011).

У наш час угорські українці більш-менш компактно проживають у Будапешті, Комаромі, Дебрецені, Ніредьгазі, Сегеді, Секешфегерварі та ін. містах та селах. 3-поміж українців Угорщини 21,6% є римо-католиками; 15,0% – греко-католиками; 10,1% – православними (у т.ч. 7,7% належать до Російської православної церкви). На початку 90-х років минулого століття українські етнографічні елементи зберігалися переважно в церковних обрядах, надто в час храмових свят, з таких масових свят назвімо день Успіння Пресвятої Богородиці, коли у відомому в регіоні Маріє-Повчанському монастирі збиралися українці-русини з Угорщини та сусідньої Чехословаччини.

У другій половині 1990-х років у середовищі україномовного населення Угорщини спостерігається процес національно-культурного піднесення. У цей період до української громади долучається нова хвиля міграції з перших економічно складних років незалежності України. Початок активної громадської діяльності українців датується 1991 роком, коли було створено Товариство української культури Угорщини (ТУКУ), яке очолила Ярослава Хортяні. Урядом Угорщини українцям надано офіс в одному з центральних районів Будапешта по вулиці Гайош, який є також

Центром української культури та освіти із конференц-залом, бібліотекою, кімнатами для редакції часопису, недільної школи та ін. Державне самоврядування українців Угорщини має Інтернет-сторінку www.ukrajinci.hu, яка є єдиною веб-сторінкою українських організацій Угорщини. Громади національних меншин мають право на гарантований час в трансльованих ЗМІ (радіо, телебачення) та можливість для публікацій у друкованих ЗМІ Угорщини. Один раз на тиждень звучать україномовні передачі на Угорському радіо МР4 (30 хвилин), 2 рази на місяць по центральному телебаченню М1 транслюється 12-хвилинна програма «Рондо». Українською мовою оприлюднено видання «Тисячоліття законодавчої влади Угорщини», озвучено екскурсію до Угорського Парламенту.

Широкі можливості культурної автономії відкрилися 1998 року після виборів депутатів у Державний орган самоврядування українців в Угорщині (ДСУУ), який складається з місцевих самоврядних осередків українців у районах столиці та деяких інших містах. Спершу його очолювала Ярослава Хортяні, яка нині є також Головою Європейського конгресу українців і першим заступником Президента Світового конгресу українців, вона була також депутатом, представником української нацменшини Угорського Парламенту, нині це Бригітта Суперак. Після Хортяні головою Державного самоврядування українців став Юрій Кравченко, далі – Вікторія Штефуца, зараз це Людмила Сабо. Державне самоврядування українців Угорщини, вперше обране українською спільнотою в 1998 році, складається з 15-ти депутатів, переобирається один раз на п'ять років. Правовий статус української нацменшини в країні визначається законами Угорщини та двосторонніми документами, що уклалися між двома державами. Це передусім «Конституція Угорщини», затверджена Державними Зборами 2011 р., що набула чинності 1 січня 2012 р.; Закон Угорщини «Про права національних меншин» 2011 р.; «Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною та Угорщини від 6 грудня 1991 р.»; «Українсько-угорська Декларація про основні напрями співробітництва в гуманітарній сфері від 31 травня 1991 р.»; «Угода між Урядом України та Урядом Угорщини про співробітництво в галузі культури, освіти та науки від 4 квітня 1995 р.»; «Угода про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і наукові ступені, виданих в Україні та Угорщини від 27 жовтня 1998 р.». Закон Угорщини «Про вибори депутатів» забезпечує можливість представникам нацменшин Угорщини, серед них і українцям, балотуватися до Державних Зборів Угорщини, починаючи з 2014 р. Отже, кожна визнана державою нацменшина (їх усього 13), отримує у парламенті по одному пільговому мандату. У разі, якщо кандидат від національних меншин не набирає потрібної кількості голосів, він проходить до

парламенту як речник цієї національної меншини з усіма правами депутата, окрім права голосу. 13 жовтня 2019 українська спільнота на виборах національних самоврядувань обрала 33 місцеві самоврядування, з них 17 в районах Будапешта, 16 – в інших містах і селах Угорщини. 8 листопада 2019 року у результаті голосування Головою ДСУУ 9 голосами «за» та 5 «проти» було обрано депутата від Українського культурного об'єднання області Чонград Ярославу Сабо. Очільники українських товариств беруть участь у засіданнях змішаної міжурядової українсько-угорської комісії з питань захисту прав нацменшин, ці наради відбуваються по чергово у Будапешті, Києві, Ужгороді.

Державний орган самоврядування українців Угорщини видає україномовний кольоровий часопис «Український вісник» з дитячим додатком «Дивосвіт», є засновником інтернет-телебачення UKRTV.hu та інтернет-порталу українців Угорщини ukrajinci.hu. При Державному самоврядуванні діє Українська недільна школа, в якій навчаються більше шістдесят дітей, також воно є ініціатором запровадження уроків української мови як факультативної в угорській гімназії Сент Дьордь Альберта в Будапешті, забезпечує діяльність ансамблю «Українські мелодії» та Українського театру в Угорщині. При Українському центрі кардинала Любомира Гузара було створено осередок Рідна Школа. Недільні школи функціонують також у Сегеді, Мішкольці, Ніредьгазі та Варпалоті. Крім дошкільного та початкового там проводять навчання предметів з народної культури та літератури (пісні, музика, література, звичаї та традиції). У поселенні Бакталорендгаза (Північно-Східна Угорщина) поряд з англійською викладали українську мову. Понад півстоліття існує кафедра української філології при Інституті славістики Будапештського університету (завідувачка В. Лебович), де 2008 року акредитовано спеціальність «українська мова та література». Крім того триває викладання української філології на кафедрі славістики Інституту славістики (директор М. Кочіш) Сегедського університету. Раніше існували подібні центри у вищих містах Дебрецен та Ніредьгаза (кафедра української та русинської філології), де було видано багато книжок, посібників, найбільший двомовний словник. Нещодавно в Ніредьгазькому університеті відновлено кафедру української філології (завідувачка В. Штефуца).

При ДСУУ діє бібліотека ім. Маркіяна Шашкевича та жіночий клуб «Горлиця», де зберігається зібрана власними силами «Етнографічна колекція». Щороку Державне самоврядування українців Угорщини організовує і проводить близько п'ятдесяти заходів для української спільноти і угорських гостей – виставки картин і мистецькі акції, концерти, перегляди українських кінофільмів, літературні вечори і зустрічі, конкурси,

відзначення українських календарних та державних свят, конференції і майстер-класи. Українська меншина опікується виданням української літератури в Угорщині. 1995 року тут було опубліковано перший в Угорщині підручник української мови. На відзнаку 125-річчя з дня народження Лесі Українки у 1996 році Товариство оприлюднило двомовну поетичну збірку «Сім струн», у 1999 році – двомовну збірку поезій Тараса Шевченка «Посланіє», у 2000 році – наукову працю К. Нойпауера «Слово о полку Ігоревім», у 2001 році – альбом «10 років Товариству української культури в Угорщині», збірку поезій української поетеси Угорщини Валентини Зінченко «Мальви на рушнику» та ін. 2004 року побачила світ підготовлена Ярославом Хортяні документальна праця про Голодомор 1932–1933 років в Україні під назвою «Прихована правда: статті, матеріали, документи» (*Az elrejtett igazság*), а також історичне дослідження Каміла Нойпауера «Показання свідка», за сприяння української громади 2019 р. перекладено і опубліковано угорською мовою книгу Олеся Волі про голодомор «Завірюха» (*Hóvihar*).

А 2003 рік завершився Міжнародною конференцією «Голодомор в Україні 1932–1933 рр.», згодом ДСУУ організувало міжнародну історичну конференцію «Пам'яті невинних жертв», матеріали якої були видані друком у 2007 році. У лютому 2008 року відбулася презентація першого в Угорщині українського музичного диску під назвою «До верб і тополь». Це вплив творчої співпраці колективу українських авторів та виконавців, які проживають в Угорщині. 14 червня 2014 року у Будапешті пройшла презентація аудіоальбому «Пам'яті Тараса Шевченка», на якому поезія в перекладі на угорську мову звучить у виконанні відомих угорських акторів. З 1996 року щорічно діє Міжнародний мовний табір української молоді – в таборі гостюють школярі з України та української діаспори сусідніх держав.

Важливе місце у культурному житті української громади займає драматичний гурток який, починаючи з 2003 року, перетворився на Український національний театр (керівник О. Корманьош-Бакляк), його вистави проходять на сценах угорських театрів. Масовим святом українців Угорщини вважаються Шевченківські Дні, які традиційно проводять не тільки в Будапешті, а й у Сегеді, Комаромі, Мішкольці, Варпалоті та інших містах Угорщини, де існують українські самоврядування. Відбуваються літературно-музичні вечори з нагоди ювілеїв видатних українських письменників і поетів – Лесі Українки, Михайла Драгоманова, Івана Франка. У грудні 1996 року у Будапешті Товариством української культури було організовано Міжнародну наукову конференцію з нагоди 130-ліття з дня народження Михайла Грушевського. Поступово почало впорядковуватися

і українське конфесійне питання. На початку двотисячних років, на прохання громади, раз у рік, переважно на Великдень, святкове богослужіння відправляв угорський священник Ласло Пушкаш. 3 жовтня 2008 року в церкві св. Флоріана (майдан Тараса Шевченка) відбулася перша Літургія для українських греко-католиків рідною мовою, яку відслужили Блаженніший Любомир Гузар та владика Богдан Дзюрах. З 2012 року пасторально-міграційний відділ УГКЦ призначив отця Дам'яна Габорія, священника Київської Архієпархії УГКЦ взяти під свою опіку українців Угорщини.

Для збереження ідентичності, так само як утримання і передачі національної культури потрібні інституції – церква і школа, родина, фольклорна група, партія, радіо, телевізор, газети тощо. Якщо вони втрачені чи відсутні, збереження ідентичності складніше чи просто неможливе. У такому становищі акцентовану роль можуть отримати один чи більше елементів народної культури: одяг, страви в культурі харчування, пов'язані з релігією та народною культурою вияви, надто низка обрядових свят. Народне у цій системі зв'язків означає те саме, що раніше у формуванні національної культури: витоки, життя і культура предків, край, і спільнота, що її зберігає.

Українська громада відновлює і збагачує українські свята. Тут відбуваються святкування Різдва, Пасхи, інших національних та народних свят, тривають творчі вечори, заходи, присвячені вшануванню відомих українців та знаменних дат. З 1998 року українці беруть участь у програмі радіопередач для нацменшин «Рондо», які знайомлять глядачів з життям угорських українців, діяльністю Товариства тощо. Редакція намагається всебічно висвітлювати життя та діяльність української меншини в Угорщині. Цьому слугують репортажі з культурно-освітніх заходів ТУКУ й ДСУУ, а також актуальні інтерв'ю з українськими депутатами та активістами української громади. Приділяється також увага популяризації української культури в Угорщині, висвітленню національних особливостей та традицій українців. Радіослухачів знайомлять з українськими митцями, музичними колективами та окремими виконавцями, а в рубриці «До народних джерел» йдеться про українські традиції та обряди, народні й церковні.

20 лютого 1998 року було започатковано відзначення Дня української культури в Угорщині, у цей день українці встановили меморіальну дошку на честь виходу альманаху «Русалка Дністровая» в королівській друкарні у Буді. Крім цього важливими подіями стали увіковічення пам'яті видатних українців та історичних дат – це пам'ятник Анастасії (доньці Ярослава Мудрого) та королю Угорщини Андрашу I у м. Тігань (2001), меморіальна плита Григорію Сковороді в м. Токай (1998) та Лесі Українці у 2002

р. у м. Александрія (Єгипет). Українська громада доклала значних зусиль до визнання Угорським Парламентом (постанова від 2003), голодомору в Україні (1932–1933) злочином, геноцидом, встановлено пам'ятники його жертвам у Будапешті, Сегеді, Ніредьгазі.

З 1995 року українці публікують двомовний часопис «Громада» (головний редактор В. Плоскіна), назву якого запропонувала онука Михайла Драгоманова Наталія Драгоманова-Бартаї, котра мешкала в Будапешті)⁷, видали кілька двомовних книжок. Числа «Громади» виходять за підтримки Фонду національних меншин Угорщини. Чимало матеріалів часопису присвячено народознавству, зокрема в рубриці «Літопис угорського українства» повідомляється про події і заходи, пов'язані з даною тематикою тощо. У кінці видання вміщено рубрику «Страви української кухні». Часопис отримав престижну нагороду Угорського культурно-просвітницького інституту «Pro Cultura Minoritatum Hungarie». Науково-публіцистичний характер має «Календар українців Угорщини», в якому друкують матеріали історичної, культурологічної, етнографічної, лінгвістичної, літературознавчої та іншої тематики. Його редактор В. Плоскіна писав: «Нинішня „Громада“ – це інформативно насичений двомісячний журнал на 40 сторінках, який друкує матеріали паралельно українською та угорською мовами. На його шпальтах висвітлюються різноманітні проблеми українства – від історико-культурних до сучасних соціальних, політичних та економічних. Найбільшу увагу часопис безумовно приділяє культурницькій проблематиці. Це, своєю чергою, сприяє позитивному іміджу України в Угорщині та поза її межами. Структура журналу містить традиційні рубрики: «Суспільство», «Хроніка Товариства», «Поштова скринька», «Культура», «Берегиня», «Мистецтво», «У колі сім'ї», «Дитячий куточок», «Молоді пагінці» (числа «Громади» з 2001 р.)» (Бідзіля 2014: 338–349).

З 2018 року в Угорщині почав видаватися часопис державного самоврядування українців Угорщини під назвою «Український вісник», (головний редактор Інґа Деяк), наразі оприєвнено 10 чисел за 2018–2021 роки. Видання висвітлює культурницьку, освітню, політичну та ін. діяльність українських самоврядувань з різних куточків Угорщини, тут вміщено чимало літературних, мистецьких, народознавчих та ін. матеріалів, імена, події тощо. Приділено увагу і патріотичному вихованню, тут знаходимо повідомлення про гурт «Шаблі», що виконував гімн АТО, про

⁷ 2021 року українці Угорщини відзначали 100 річчя з дня народження Наталії Світозарівни Драгоманової (1921–2018), онуки Михайла Драгоманова та троюрідної племінниці Лесі Українки, однієї із засновниць і постійної членкині ТУКУ, співзасновниці «Громади» та інших видань і починань. 2006 р. вона була нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня.

видання І. Епер'єші та О. Качура «Книга про долі з фронту: уривки з війни» угорською мовою. Широко висвітлюють і Дні української культури в Угорщині. І. Деяк свідчить: «Цей захід вже давно перетворився на чудову культурну традицію, у рамках якої українці Угорщини мають добру можливість продемонструвати всім зацікавленим свій мистецький рівень. Свято об'єднує музикантів, художників, майстрів ремесла – як українців, які проживають в Угорщині, так і гостей з України. Тому третій номер нашого „Українського вісника“ – тематичний, і майже увесь присвячений учасникам цих Днів» (Деак 2020). Вона нагадала, що у рамках Днів української культури відбувся дуже важливий захід – круглий стіл «Викладання української мови в Угорщині». Подія тривала за головування директора Інституту української літератури НАН України академіка М. Жулинського, були присутні представники трьох вищих навчальних закладів Угорщини – Будапешта, Сегеда та Ніредьгази. Як додаток до нього вийшло декілька чисел дитячого журналу для маленьких українців Угорщини «Дивосвіт», де значне місце відведено фольклору, зокрема народним казкам, пісням, прислів'ям і приказкам.

Про різноманітність форм представлення і залучення народних традицій до культурного простору українців Угорщини свідчить, до прикладу, інформація про них у 2 числі «Українського вісника». Так, це виступи гуртів Закарпатського академічного театру ляльок «Бавка» та Закарпатського народного академічного хору у містах Угорщини на святкуванні 205-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка, проведення українською громадою передпасхальних майстер-класів з виготовлення крашанок, писанок, пасок, великодніх натюрмортів, відзначення Дня матері. Як і щороку, 2019 у Будапешті, Веспремі, Мішкольці, Сегеді, Ніредьгазі відбулися флешмоби до дня вишиванки. У Веспремі виступив танцювальний колектив «Фаворит» та ін. Самоврядування українців міста Чепела організувало міжнародний фестиваль музики й танцю «На хвилях Дунаю», у якому взяли гурти з України і Угорщини. Українську громаду на традиційних Днях Сегеда (травень 2019) представляв етногурт «Вишиванка» та театр «Птах». У кінці номера у рубриці «Традиції» вміщено огляд літнього циклу свят народного календаря українців (день Святого Юрія, зелені свята, Івана Купала та ін., авторка В. Петровська).

Крім ТУКУ в Угорщині створено ще кілька українських товариств. Серед них: Культурне товариство українців області Чонград, засноване в місті Сегед у 2014 році, яке діє в південному регіоні країни, голова – Неоніла Сечі. Товариство співпрацює з Інститутом славистики Сегедського наукового університету, Почесним консульством України м. Сегед та ін. товариствами місцевого Будинку національних меншин. Тут з 2018 року

організовано курси української мови для дорослих, а також угорської для українців. Систематично проводять виставки угорських та українських художників, поетично-музичні вечори за участю митців з України та Угорщини, концерти класичної музики. У 2015 році члени Товариства створили гурт шанувальників української народної пісні, який у 2017 році отримав назву «Вишиванки». Гурт неодноразово брав участь у урочистих заходах не лише Сегеда, а й інших міста Угорщини, а також у Львові під час Днів культури українців Угорщини (22–25 червня 2019 р.). Товариство щорічно організовує вшанування пам'яті жертв Голодомору, цикли програм «Жіноча весна», День Здоров'я, вечори Традицій і української кухні на Різдво, Великдень, Масляну, щорічну «Регіональну зустріч народних хорів», бере участь в організації виступів творчих колективів з України на Днях Сегеда. Тут читають лекції з історії української мови, літератури та культури, історії українського козацтва та українсько-угорських взаємин, готують дитячі мистецтвознавчі програми, організовують літні табори для дітей.

Товариство української сім'ї та молоді в Угорщині «Нова Хвиля» було створене влітку 2019 року (голова Ліліана Грекса) шляхом модифікації організації «Угорсько-українська асоціація партнерства». Серед її завдань підтримка українських греко-католицьких церковних проектів, шкіл, налагодження контактів між Україною та Угорщиною, допомога українцям. Ліліана Грекса нині працює над оновленням роботи Державного самоврядування українців Угорщини, обіймаючи посаду голови Комітету з питань молоді, засобів масової інформації та інформатики, а також є активним членом Фінансової комісії. Члени «Нової Хвилі» – це переважно молоді люди, котрі прагнуть застосовувати свої знання та європейський досвід задля збереження українських традицій та культури, втіленням цієї ідеї став концерт «Шпилястих Кобзарів», який організували як презентацію Товариства. У першій половині 2020 року пройшли два успішні й популярні флешмоби в центрі Будапешта – «Коляда» і «Вишиванка», а також багато інших онлайн-заходів (конкурс рецептів Великодньої паски, вікторина до Дня вишиванки, конкурс українських літніх рецептів страв). З нагоди Дня козацтва започаткували нову традицію – дарувати вишиванки дітям української громади, які народилися в поточному році.

Восени 2015 року започатковано Товариство української культури «Дніпро», голова Ірина Закар, його організували українці з Веспрему, населених пунктів біля Балатону, Айки, Будапешта. Метою Товариства стали збереження та популяризація української культури, мови, традицій серед українства Угорщини. Упродовж цих років воно втілює в життя чимало проектів. Одним з напрямків діяльності «Дніпра» є волонтерська діяль-

ність, за останні два роки чимало одягу, шкільних канцтоварів, іграшок було відправлено у так звану «Сіру зону», ТУК «Дніпро» також збирав кошти на лікування поранених у війні на сході України. Товариство популяризує українську культуру серед угорців та бере участь у мистецьких подіях за межами держави. Так, на фестивалі-конкурсі української культури в Словенії «Берегиня» за українську народну пісню «При долині куш калини» угорка Бернадет Якої отримала спеціальний диплом-відзнаку.

Українська асоціація «Єдність» була створена в лютому 2020 року і об'єднала молодих, енергійних, креативних українців Угорщини. Основними цілями асоціації є презентація та популяризація новітньої української культури (літератури, музики, театру), дитячі, підліткові та родинні культурно-освітницькі проекти, поширення українських традицій, зміцнення культурних зв'язків між Угорщиною та Україною, підтримка волонтерської діяльності. Серед членів «Єдності» представники різних професій, це менеджери, викладачі, журналісти, які успішно реалізували себе в Угорщині, але не забувають рідної мови, культури та історії. Асоціація вже встигла реалізувати кілька онлайн-проектів, одне велике свято на День українського прапора і створити книжковий клуб.

Ще один осередок – «Дім Українських Традицій» проводить різноманітну просвітницьку, культурну та консультативну діяльність, організовує виставки (художні, фото і підприємницькі), фестивалі (музичні, танцювальні, літературні, ремісничі, театральні), національні свята, зустрічі, концерти, форуми, семінари, конференції, круглі столи, благодійні аукціони, літні та зимові дитячі табори, навчальні курси з вивчення мови, літератури та історії України, гуртки для дітей та підлітків, курси з вивчення Біблії українською мовою. Дім Українських Традицій приймає участь у проекті Вишеградського фонду, який відкриває світу українських письменників, твори яких мають суспільний резонанс або є важливими у процесі розвитку української літератури. Так, Дім представив на розгляд комісії твір відомого українського письменника з Закарпаття Мирослава Дочинця «Многії літа. Благії літа». Ця книга перекладена угорською мовою.

Назвімо ще два осередки діяльності українців – «Товариство збереження української культурної спадщини Київська Русь», голова – Віктор Ручко та «Українська національна спілка», голова – Вікторія Петровська.

Територіальні осередки української меншини в Угорщині дедалі частіше беруть участь у культурно-мистецьких та фольклорних фестивалях, які організовуються місцевими муніципалітетами в період літньо-осіннього сезону. Зазвичай, подібні свята, котрі умовно можна назвати Дні села, району чи навіть міста, відбуваються з ініціативи місцевих мерів,

починаючи з початку 1990-х років. Таке свято відбулося 2003 року в II районі Будапешта, у Мілленаріш-парку, тут вже вчетверте святкували Дні району Крістінаварош. Прикметно, що цього разу разом із дев'ятьма іншими етнічними групами до свята вперше приєдналися місцеві українці, об'єднані під началом національного українського самоуправління під керівництвом голови О. Корманьош. Після вітального слова заступника мера району розпочалися виступи аматорських і професійних колективів, серед них національних меншин – греків, сербів, поляків, вірмен та інших. Та були тут і українці – солістка Ганна Ляхович виконала українські й угорські народні пісні; танцюрист Дмитро Кирейко – український гопак, інші народні танці – Христина Бакляк. Глядачі навіть підспівували артистам. Різні мови та різні танцювальні стилі представили діти. У виставковому павільйоні свої мистецькі доробки серед інших репрезентували український художник Олександр Гембік і майстриня декоративно-прикладного мистецтва Надія Музичук. Були тут представлені і малюнки дітей української Недільної школи. Охочих пригощали українськими національними стравами.

Традиційна любов українців до пісні спостерігається і серед угорського українства, українська пісня тут постає як символ нації: «Пісенна народна культура, ґрунтуючись на глибинних архетипах, продовжує традиції попередніх поколінь. Вона, використовуючи таке джерело творчої діяльності народу як пісня, виступає своєрідним транслятором, що передає національні стереотипи мислення, традиції та звичаї, й тим самим стала одним з визначальних засад етнобуття українців і фактором, що зумовлює існування національної культури в цілому. Саме в пісенній творчості втілюється світоглядні ідеї, поетичні та музичні смаки народу, його потяг до прекрасного у повсякденному бутті. Така схильність українців до творчості та необхідність пов'язувати життя з красою, втіленою в музиці, виступає як ознака високого рівня духовності» (Фурдичко 2015: 68–74). ТУКУ було створено жіночий хор «Берегиня», молодіжний танцювальний колектив «Веселка», В. Плоскіна свідчить: «Цей колектив можна назвати своєрідним посланцем української культури в Угорщині. Пластика танцю вміє переконувати не гірше сказаного слова чи намальованої картини. Видовищність народного танку жене від глядача нудьгу і упередженість, зачаровує його простотою і доступністю звичаєвих образів. Виступи «Веселки» пам'ятають у Будапешті, Варпалоті, Ваці, Мішкольці, Словаччині, Хорватії, Україні. Склад ансамблю розширюється» (Плоскіна 2006: 214–221). У Товаристві відкрився клуб української молоді, де, крім танцюристів, збираються молоді музиканти, вокалісти, студенти з України.

Отже, можна констатувати, що українська діаспора в Угорщині проводить активну культурно-просвітницьку діяльність, в якій чимале місце займає освітянський, літературний, мистецький складники, а ще народознавство та фольклорна культура, що нині виявляється у різних формах фольклоризму. Значною є роль церковних традицій. В умовах діаспори, коли мова у певному сенсі перестає бути визначальною, фольклорні форми стають одним із ключових символів ідентифікації українства, як на зовнішньому, естетичному, так і на внутрішньому, духовному рівнях. Значну роль у цьому процесі відіграють державне та місцеві осередки самоврядування, культурні товариства, часописи, телебачення, інтернет та ін., інтегровані в життя Угорщини. Велика увага приділяється вихованню молодшої генерації українців, важливим складником системи виховання є патріотизм.

Література:

- Бідзіля 2014:** Бідзіля, Ю. Журнал «Громада» (Будапешт) як популяризатор українства в Угорщині. – В: *Бідзіля Ю. Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, 2014, Вип. 4, с. 338–349.
- Годованська 2012:** Годованська, О. Українська діаспора в Угорщині: виклики XXI ст. – В: *Народознавчі зошити*, 2012, № 6 (108), с. 1132–1138.
- Гелнер 2003:** Гелнер, Е. Нації та націоналізм. Націоналізм / пер. з англ. Київ: Таксон, 2003, 300 с.
- Деак 2020:** Деак, І. В Угорщині вийшов третій номер часопису «Український вісник». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2666048-v-ugorsini-vijsov-tretij-nomer-casopisu-ukrainskij-visnik.html>> (відвідано 20.05.2020).
- Землюк 2007:** Землюк, В. Етнопсихологічні й етнополітичні особливості ідентичності українців. – В: *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 2007, Вип. 34, с. 93–110.
- Плоскіна 2006:** Плоскіна, В. Енергія дії. – В: *Всесвіт*, 2006, № 9–10, с. 214–221.
- Плоскіна 2013:** Плоскіна, В. Український діаспорний рух в Угорщині. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.ukrainia.org/ugrainia/ugorshina/articles/1911.html>> (відвідано 21.03.2016).
- Розумний 2007:** Розумний, М. Фактори сучасної національної самоідентифікації українців. – В: *Політичний менеджмент*, 2007, № 1, с. 93–99.
- Снігірьова 2018:** Снігірьова, Л. Фольклор у формуванні національної ідентичності. – *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (43), Issue: 150, 2018, p. 53–55.
- Фурдичко 2015:** Фурдичко, А. Пісенна народна культура як засіб збереження національної ідентичності. – В: *Культура і мистецтво у сучасному світі*, 2015, Вип. 16, с. 68–74.
- Хортяні 2004:** Хортяні, Я. Прихована правда (Az elrejtett igazság): статті, матеріали, документи Будапешт, 2004.

- Barna 2006:** Barna, G. Népi kultúra – nemzeti kultúra – nemzeti identitás. A népi kultúra szerepe a nemzeti kultúra és a magyar identitás megszerkesztésében. – In: *Kultúra és identitás A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus plenáris előadásai*. Debrecen, 2006. augusztus 22–26. Budapest, 2011. p. 61–87.
- Hobsbawm 1992:** Hobsbawm, E.; Terence Ranger. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- Kincses 2011:** Ukrán állampolgárok Magyarországon / szerk. Kincses Á. Budapest, 2011, 239 p.
- Niedermüller 2002:** Niedermüller, P. Der Mythos der Nationalkultur: die symbolischen Dimensionen des Nationalen. – In: *A nemzet antropológiája*. (Hofer Tamás köszöntése). Budapest, 2002, p. 9–28.
- Simon, Csecserics 1998:** A magyarországi ukránok / Simon M., Csecserits B., Jahl K. stb. Budapest, 1998.
- Tóth, Vékás 2013:** Tóth, Á., J. Vékás. A magyarországi nemzetiségek létszámváltozása 2001 és 2011 között. – *Statisztikai Szemle*, 2013, 91, évf. 12, p. 256–1267.

Інформація про автора:

Леся Георгіївна Мушкетик – провідна наукова співробітниця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

Email: mushketik@ukr.net